Будславу і Будслаўскаму касцёлу (*апошні першапачаткова* з'яўляўся **драўлянаю капліцаю бернардзінцаў**) – **500-гадоў! Віншуем жыхароў Будслава, каталіцкіх і уніяцкіх (і усіх ахвочых) вернікаў, аматараў гісторыі і культуры з юбілеем!**

…найлепшыя гады Беларусі ўсё ж наперадзе…

В. Быкаў

Скарб думак

Незалежнае рознабаковае выданне

№ 7 (16).

АЎТОРАК

27

КРАСАВІКА 2004 ГОДА

Гістарычная даведка.

Назва **Будслаў** упершыню выкарыстоўваецца ў гістарычных крыніцах ВКЛ пад 1504 г. Вялікі князь ВКЛ Аляксандр у гэтым годзе падараваў **мясцовасць** віленскім манахам-бернардзінцам. На гэты час манахі тут мелі ўжо драўляную капліцу. У 1591 г. яны пабудавалі драўляны касцёл. У ім з 1598 г. знаходзіўся прывезены з Рыма Я. Пацам цудатворны абраз Маці Боскай. Гэта быў падарунак папы Клімента VIII.

2 ліпеня штогод шырока адзначаецца Свята Будслаўскага абразу Маці Боскай.

Будславу - 500!

Усіх чытачоў (выпадковых і не толькі) з разнастайнымі святамі (сваімі альбо агульнымі) віншуе рэдакцыя "Скарбу Думак"! Рабіце свае справы на карысць Беларусі! Будзьце ўпартымі ў дасягненні сваіх мэтаў! Здзяйснення вашых мараў і ўсяго вам найлепшага!

Сёння ў нумары:

…найлепшыя гады Беларусі ўсё ж наперадзе…

Васіль Быкаў

Дзень добры, шаноўныя чытачы!

Вы трымаеце ў руках новы нумар «Скарбу Думак»! У ім – разнастайныя матэрыялы дзеля асэнсавання нашага існавання.

Некаму з вас яны, спадзяюся, стануць крыніцай нараджэння новых думак, новых твораў, новых ідэяў. Яны – нашыя новыя думкі, творы, ідэі будуць спрыяць росквіту нармалёвага жыцця ў нашае Беларусі.

Дарэчы, *існуючае жыццё* (хутчэй за ўсё для большасці, на жаль, *пакуль існаванне*) вакол нас проста абурае. Беларускамоўныя групы ў дзіцячых садках з расійскамоўнымі выхавацелямі; дзядзькі і цёткі з цыгаркамі, якія дымяць на дзяцей і абураюцца наконт заўвагаў; брыдкаслоўе шматлікіх «асобаў» рознага ўзросту паўсюль, у тым ліку на пляцоўках школаў і нават дзіцячых садкоў…

Шматлікія праблемы і неспрыянне вырашэнню іх прадстаўнікамі ўлады вымушаюць неабыякавых Асобаў аб'ядноўвацца. Будзьма разам!

Міхась Лебедзь

РАСКАЗВАЕ ДАНУТА БІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА

„НІВА" 17.VII.1988 г.

паходня – гэта агонь

Спрадвеку, калі толькі чалавек навучыўся карыстацца агнём, **паходня** вызначала яму шлях сярод начной цемры. І ў наш час, у час тэхнічнай рэвалюцыі ды няведаных здабыткаў навукі, душа чалавека астаецца загубленай сярод заблытанасці колішніх і сучасных вельмі ж складаных праблем, яна патрабуе вядучага святла, гэтага першапачатковага агню, прамяністай паходні. Каб пранікнуць у істоту справы, каб не аглохнуць ад напорыстай напластоўкі чужога, каб дакапацца да асноўтаго духоўнага гмаху, у якім расла самабытная культура нашых дзедаў-прадзедаў, — дзеля гэтага неабходна светаводная паходня.

Вось такая радаслоўная і ў гродзенскай „Паходні". Пад гэтай эмблемай рэкамендуецца **гісторычна-культурны самадзейны клуб.** Гродзенская паэтка **Данута Бічэль-Загнетава** расказвае:

— 12 красавіка 1986 года ў гарадскім Доме культуры ў Гродне сабралася група маладых, але ўжо высока адукаваных, свядомых людзей, пераважна супрацоўнікаў Гродзенскага філіяла Акадэміі Навук БССР. У нас у Гродне знаходзіцца Інстытут біяхіміі, якім кіруе **Юрый Міхайлавіч Астроўскі.** Ён, зразумела, у гэтым першым сходзе не ўдзельнічаў, але пазней некалькі разоў я бачыла яго на розных іншых сесіях клуба „Паходня".

— Ці гэтую дату, 12 красавіка 1986 года, можна лічыць фармальным пачаткам існавання „Паходні" ў Гародні? — пацікавіўся я.

— Безумоўна, так, — рашуча сцвердзіла Данута Янаўна, а я тут жа падумаў пра іншую гістарычную падзею, якая на векавечна зраслася з датай 12 красавіка. У гэты дзень 1961 года чалавек упершыню адарваўся ад сваёй маці-Зямлі. Юры Гагарын паходню чалавечага розуму занёс у касмічную вышыню, каб пасля 108 мінут зноў вярнуцца да людзей. Не ведаю, ці гродзенскія „паходнеўцы" спецыяльна падабралі гэты дзень, каб адзначыць 25-ую гадавіну касмічнай эры, ці проста склікалі яны свой сход таму 12 красавіка 1986 года, што была гэта субота, дзень, свабодны ад прафесійных заняткаў. Данута Янаўна неяк таксама не звярнула асаблівай увагі на гэтае проста сімвалічнае супадзенне дзвюх дат. Яна працягвала свой расказ:

— Вось тут адразу сярод прысутных сваёй энергіяй і разважлівасцю вылучыўся **Мікола Таранда,** кандыдат біялагічных навук, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута Біяхіміі Акадэміі Навук БССР, член Кампартыі Беларусі. Ён і стаў адказным сакратаром гістарычна-культурнага клуба „Паходня".

У першым пасяджэнні ўдзельнічала каля 20 чалавек — дзяўчат і хлопцаў, пераважна яшчэ незамужніх і нежанатых, ва ўзросце 25-35 гадоў. Аб'ядноўвала іх адно жаданне: даведацца пра тое, чаго аб бацькаўшчыне і аб народзе не вучылі іх у школе ды і ў вышэйшых навучальных установах. І ўжо ў час гэтага першага, бадай, гістарычнага пасяджэння, выявілася патрэба запрасіць у правадыры чалавека, які ведаў бы куды кіраваць святло гэтай іхняй паходні. Выбар быў просты. У Гродне жыве і працуе ва універсітэце выдатны археолаг і знаўца мінулага беларускай зямлі — Міхаіл

/Працяг на стар. 4/

Скарб Думак

№ 7 (16) 27 красавіка 2004 года 2 старонка

Ці ёсьць у Беларусі гісторыкі?

Генадзь Сагановіч

Праца гісторыка, пэўна, больш, чым якая іншая прафэсія зьвязвае чалавека з грамадзкім жыцьцём і палітыкай. Яна становіць форму грамадзкай сьвядомасьці, ды й палітыка па сутнасьці сваёй аказваецца пераважна размовай пра гісторыю. Таму грамадзкая роля таго, хто стварае вобраз мінулага, значна пераўзыходзіць яго прафэсійныя функцыі. Пагатоў у Беларусі: тут насамрэч гісторык — больш, чым гісторык! Адсюль і асаблівая грамадзкая адказнасьць гісторыка. Зразумела, працаўніку навукі найдаражэй навуковая праўда. Ісьціна для яго абсалютна самакаштоўная!

Іншымі словамі, навуковая сумленнасьць мусіць быць зыходнай, базавай нормай. Леанід Баткін у свой час зьвёў да яе ўвесь грамадзянскі доўг гісторыка. І, думаю, гэта зусім не палемічная гіпэрбалізацыя. Ад чысьціні навуковага сумленьня залежыць і прафэсійнае імя гісторыка. Асабліва ў несвабодным грамадзтве, дзе грамадзянскую супольнасьць даводзіцца

бараніць ад дзяржаўнай улады.

Задумацца над гэтым прымусіла сытуацыя, у якой ня так даўно апынуўся цэх беларускіх гісторыкаў. Зь мінулага году пад грыфам Міністэрства адукацыі ў нашай краіне стала тыражавацца кніга, якая адмаўляе практычна ўсё, што напрацавана нацыянальнай гістарыяграфіяй. Тасуючы факты і сьвядома фальшуючы гісторыю, яе аўтар – нехта Я.Трашчанок, зусім невядомы ў навуковых колах магілёўскі выкладчык – дазволіў сабе ў грубай, зьняважлівай форме бэсьціць апанэнтаў – сапраўды паважаных навукоўцаў, насьмейвацца з нацыянальных дзеячоў, абражаць беларусаў-каталікоў... Рэдукуючы канфэсійную гісторыю Беларусі да праваслаўя і зьвязваючы яе мінулае выключна з Расеяй, Трашчанок знайшоў магчымым адмаўляць і... самастойнасьць беларусаў як нацыі.

Не было б клопату, калі б мы мелі справу з фантазіямі аднаго магілёўскага гісторыка-пэнсіянэра. Але праблема ў тым, што гэтае някідкае выданьне, прасякнутае нянавісьцю да ўсяго беларускага і пазбаўленае ўсялякіх адносін да гістарычнай навукі з прычыны відавочнай гістарычнай непісьменнасьці, выкарыстаных аўтарам прыёмаў ды лексыкі, уладныя людзі назвалі "падручнікам" і пачалі цэнтралізавана ўводзіць у сыстэму адукацыі як узор "правільнага" асьвятленьня гісторыі. Бяспрыкладнае ўмяшаньне ўлады ў гуманітарыстыку! Больш грубае, чым кампанія па выпраўленьні школьных падручнікаў. Гэта сапраўды цынічны зьдзек са сваёй гістарыяграфіі!

артыкул цалкам можна прачытаць у газэце "Свабода" (№2, 2004 г.)

(Народная газета, 1991 г.)

Сімвалы незалежнай Беларусі

Некалькі дзён таму Вярхоўны Савет рэспублікі прыняў Пастанову аб адраджэнні нацыянальных сімвалаў — герба «Пагоня» і бел-чырвона-белага сцяга.

На старонках «Народнай газеты» было нямала артыкулаў, у якіх давалася навукова-гістарычная абгрунтаванасць гэтых нацыянальных святынь. Лічым мэтазгодным азнаёміць нашых чытачоў і з тымі заключэннямі, якія былі прадстаўлены Вярхоўнаму Савету рэспублікі доктарам гістарычных навук, прафесарам А. П. Грыцкевічам і вучоным саветам Інстытута гісторыі Акадэміі навук Беларусі

Нацыянальныя, а значыць—дзяржаўныя

1. Пры зацвярджэнні дзяржаўнага герба і дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь неабходна зыходзіць з традыцыі некалькіх стагоддзяў нацыянальнай сімволікі, якую ні адзін орган улады не можа змяніць. Пры гэтым неабходна таксама прытрымлівацца навуковага падыходу да гэтай праблемы, а не кіравацца якімі-небудзь адвольнымі інтарэсамі якой-небудзь партыі або грамадскай арганізацыі.

2. Герб «Пагоня» з'яўляецца старадаўнім гербам Вялікага княства Літоўскага і Рускага (Беларуска-Літоўскай дзяржавы), канчаткова зацверджаным у XIV стагоддзі (1384 г.). Але, як сведчыць старажытнарускі Іпацьеўскі летапіс, гэты герб быў прыняты вялікім князем літоўскім Віценем у канцы XIII стагоддзя: «А Витен нача княжити над Литвою, измысли себе герб и всему княжеству Литовскому печать: рыцар збойный на коне з мечем, еже ныне наричут погоня» (Белоруссия в эпоху феодализма. Сборник документов и материалов. Минск, 1959. Том І. С. 70).

Аднак «Пагоня» мае яшчэ больш старажытнае, беларускае паходжанне. Так, у жыццяпісу святога Меркурыя Смаленскага (XIII ст.) ёсць звесткі аб выяве народнага героя з мячом на белым кані на дзяржаўных пячатках крывіцкіх (беларускіх) Полацкага і Смаленскага княстваў у выглядзе святога Меркурыя, які бароніць крывіцкую зямлю ад ворага. Гэтая выява паходзіць з Полацкай зямлі яшчэ з дахрысціянскіх часоў і ўвасабляла тады постаць славянскага Бога сонца Ярылы. Такім чынам, герб «Пагоня» з'яўляецца старадаўнім гербам Полацкага княства — гэтай першай дзяржавы на тэрыторыі Беларусі.

3. «Пагоня» — сімвал усеагульнага апалчэння ўсіх мужчын для барацьбы з іншаземнымі захопнікамі, за выгнанне іх са сваёй зямлі і пагоняй за імі ў іх зямлю, каб канчаткова разбіць іх. Пад час Грунвальдскай (Дубровенскай) бітвы 1410 года, у якой былі разбіты нямецкія рыцары-крыжакі і спынена двухсотгадовая нямецкая агрэсія на зямлі Беларусі і Літвы, сярод 40 харугваў (палкоў) войска Беларуска-Літоўскай дзяржавы 30 мелі на сваіх штандарах выяву «Пагоні». Тады была ліквідавана смяротная пагроза беларускаму народу, якога чакаў лёс прусаў і Прусіі, часткова знішчаных, часткова анямечаных.

«Пагоня» — гэта гераічны сімвал барацьбы і перамогі над нямецкімі крыжакамі: коннік, павернуты на захад, імчыцца на бой з нямецкімі рыцарамі. Пасля Грунвальда многія беларускія землі і гарады таксама атрымалі гэты герб, які называўся Пагоняй, або Пагоньчыкам (у адрозненне ад дзяржаўнага герба).

4. «Пагоня» засталася дзяржаўным гербам Беларуска-Літоўскай дзяржавы (Вялікага княства Літоўскага) да канца XVIII стагоддзя, калі Кацярына II далучыла Беларусь да Расійскай імперыі. Пасля гэтага Пагоня была ўключана ў Вялікі герб Расійскай імперыі на грудзях у двухгаловага арла, побач з некаторымі іншымі далучанымі да Расійскай імперыі дзяржавамі, якія існавалі да 1917 года.

5. У 1918 годзе «Пагоня» становіцца дзяржаўным гербам Беларускай народнай рэспублікі.

6. Бел-чырвона-белы сцяг быў вайсковым сцягам беларускіх воінаў у сярэднявеччы. На першай ва Усходняй Еўропе батальнай карціне (1520 год) пра бітву пад Оршай 1514 года выразна відаць шэрагі беларускіх воінаў з белымі вымпеламі з чырвонай паскай на коп'ях. У наступных стагоддзях конныя часткі войска Вялікага княства Літоўскага і Рускага ажно да канца XVIII стагоддзя мелі гэтыя баявыя сцяжкі. Пасля далучэння Беларусі да Расійскай імперыі Кацярына II у 80-х гадах XVIII стагоддзя сфарміравала з беларускіх ураджэнцаў Беларускі гусарскі полк і Полацкі мушкецёрскі полк. Вайсковымі адзнакамі для гэтых часцей былі какарды з бела-чырвона-белым колерамі. Як баявыя сцяжкі на піках кавалерыйскіх частак Літоўскага корпусу расейскай арміі, расквартараваных у Гродзенскай губерні, былі тыя ж вымпелы бела-чырвона-белага колеру ажно да 40-х гадоў XIX стагоддзя.

Бел-чырвона-белы сцяг як беларускі нацыянальны сцяг, быў прыняты беларускімі рэвалюцыйнымі студэнтамі ў Пецярбургу ў канцы XIX стагоддзя. Гэты сцяг быў прыняты Усебеларускім з'ездам у Менску ў снежні 1917 года. Народны Сакратарыят Беларускай Народнай Рэспублікі зацвердзіў яго ў жніўні 1918 года ў якасці дзяржаўнага сцяга Беларусі, зыходзячы з таго, што гэта нацыянальны беларускі сцяг.

7. З навуковага гістарычнага пункту гледжання герб «Пагоня» і бел-чырвона-белы беларускі нацыянальны сцяг з'яўляюцца адзіна вернымі нацыянальнымі і, такім чынам, дзяржаўнымі сімваламі незалежнай Рэспублікі Беларусь.

Анатоль ГРЫЦКЕВІЧ,
доктар гістарычных навук, прафесар.

Гісторыю ў народа не адабраць

(З пастановы Вучонага савета Інстытута гісторыі АН БССР, якое адбылося 12 верасня 1991 года)

Заходзячы з таго:

— што герб «Пагоня» мае шматвяковую гісторыю і адлюстроўвае сумесную гераічную барацьбу беларускага і літоўскага народаў за сваю незалежнасць;

— што ён у канцы XIV стагоддзя стаў сімвалам іх дзяржаўнага саюза ў форме Вялікага княства Літоўскага;

— што ў слаўнай бітве пад Грунвальдам у 1410 годзе, якая паклала канец нямецкай агрэсіі на ўсход, беларускія палкі выступалі з «Пагоняй» на баявых сцягах;

— што ў XV — XVI стагоддзях выява «Пагоні» была на харугвах Берасцейскага, Віцебскага, Полацкага, Мсціслаўскага, Менскага, Віленскага, Новагародскага ваяводстваў і шэрагу паветаў Беларусі;

— што ў гербе «Пагоня» адлюстраваны нацыянальныя колеры беларускага народа — белы і чырвоны;

— што герб «Пагоня» і геральдычна звязаны з ім бел-чырвона-белы сцяг былі ў 1918 годзе зацверджаны Сакратарыятам Беларускай Народнай рэспублікі ў якасці дзяржаўных сімвалаў Беларусі;

— што герб і сцяг БССР, зацверджаныя ў 1951 годзе, не адлюстроўваюць шматвяковую гераічную гісторыю і нацыянальныя колеры беларускага народа і сталі сімваламі адміністрацыйнага рэжыму;

— што пад сімваламі «Пагоня» і бел-чырвона-белым сцягам развіваўся і развіваецца беларускі адраджэнцкі рух,

Вучоны савет Інстытута гісторыі Акадэміі навук Беларусі прапануе:

1. Зацвердзіць у якасці дзяржаўных сімвалаў Рэспублікі Беларусь герб з выявай «Пагоні» і бел-чырвона-белы сцяг.

2. Лічыць мэтазгодным надаць суверэннай Беларускай дзяржаве назву «Рэспубліка Беларусь».

3. Вырашэнне пытання аб дзяржаўным гімне Рэспублікі Беларусь даручыць кампетэнтнай камісіі.

4. Сталіцы Рэспублікі Беларусь вярнуць старажытную гістарычную назву — горад Менск.

Міхась КАСЦЮК,
старшыня Вучонага савета;
Міхась КОШАЛЕЎ,
вучоны сакратар савета.

Зьміцер Бартосік

Фальшывая любоў

Не магу забыцца на той сорам, які перажыў нядаўна, вяртаючыся зь Вільні. У аўтобусе ехалі маладыя літоўцы. Беларуская сталіца іх уразіла адразу. «Віскас русішкай! Усё па-расейску!» — зьбянтэжана паўтаралі яны, аглядаючы менскія краявіды. Як бы яны зьдзівіліся, даведаўшыся, што гэта не расейскія акупанты паадчынялі тут свае рэстараны ды цырульні! Што гэта ўсё робіцца беларусамі... І чым далей, тым з большай фантазіяй.

Некалькі дзён таму недалёка ад майго дому адкрыўся новы цэнтар мабільнай сувязі беларускай фірмы Velkom. Называецца «Ермак». Якое дачыненьне мае да мабільных тэлефонаў заваёўнік Сібіры, для мяне застаецца загадкай. Можа, вэлкомаўцы мелі на ўвазе, што Ярмак нёс цывілізацыю дзікім народам?.. А кавярня «Бильярд по Чехову» ў Ракаўскім прадмесьці? А рэстаран «Разгуляй» у Траецкім? Ці вядома гаспадарам гэтай установы, што ўпадабанае імі разухабістае расейскае слова – ўсяго толькі назва аднаго з раёнаў Масквы? І ў Менску глядзіцца, мякка кажучы, недарэчна. Як і рэстаран «Арбат» на праспэкце Скарыны. А ўнівэрсам «Дивный», а пельмені «Благо», а гарэлка «Стольградная»... Чым часьцей (на жаль, усё часьцей), сустракаюся з новым аблічам беларускае сталіцы, тым болей задаюся пытаньнем: што павінна быць у беларускай галаве, каб прыдумаць такое? Ці трэба так не любіць беларускае, ці так горача і аддана *багатварыць* расейскае?

Напружваю памяць, каб згадаць хоць аднойчы прамоўленую беларусам фразу: «Я люблю Расею». Не прыгадваецца. І калі існуе яна, любоў гэтая гарачая і непадкупная, дык... Дзе натоўпы беларускіх турыстаў, што прагнуць паглядзець цэрквы Суздаля ці выправіцца ў падарожжа па Волзе? Ня трэба ж ні візаў, ні штампаў. Ці любоў не такая моцная? Ці Парыж з Рымам усё ж бліжэй? Дзе загартаваныя ў баях з праамэрыканскай апазыцыяй мужныя беларускія амонаўцы, што дабраахвотна прагнуць дапамагчы сваім славянскім братам на Каўкаскай вайне? Ці гэта любоў усё ж не да «гробовой доски»? Паглядзець бы хоць адным вокам на таго беларуса, які б прамяняў амэрыканскую грын-карту на расейскі пашпарт.

Як ні круці, а для любові і нянавісьці трэба сьпярша адрозьніваць сваё ад чужога. Беларускае ад расейскага. На зрок, на смак і на слых адчуваць чужое. А для нашых простых людцаў вялікі сьвет, па-мойму, даўно падзяляецца на «рускае» і «нярускае».

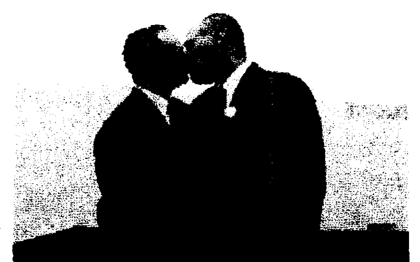
«Ну как там в Прыбалціке, — пытаецца ў мяне суседка, — усё па прэжнему ня любяць ані нас, рускіх?» «Ага, — адказваю, — ня любяць ані вас». «Зачэм цібе этат чурка, — чую дыялёг дзьвюх дзяўчат у мэтро — лучшэ найдзі сібе нашэва нармальнава рускава хлопца». «Учара снова чэчэнцы чэво-та ўзарвалі, — паведамляе мне цесьць, — сколька ж нашых пагібла!» «Дык нашы ж, спадзяюся, своечасова адступілі», — азадачваю старога. «Зачэм цібе інамарка, — крычыць у тэлефонную слухаўку менскі маладзён, — бяры новую ацечаственную». Ён, вядома, ня мае на ўвазе МАЗ зь БелАЗам. «Ох, надаелі эці амерыканскіе баевікі, — абураецца бабка ля кінаафішы. — Кагда жэ нашы старыя фільмы пакажуць». Ну, не аб творах жа Коры-Сабліна засумавала старая. Група беларускіх афіцэраў на экскурсіі ў Полацкім Сафійскім саборы на паведамленьне, што храм узарвалі войскі Пятра І, шчыра бянтэжыцца паводзінамі імпэратара: «Эта жэ нада! На сваей земле такое тварыць!»

Прыклады такой «любові» можна цягнуць бясконца. І хоць з усіх рэфэрэндумаў і сацыялягічных апытаньняў вынікае, што ледзь не палова беларусаў ну ніяк ня можа жыць без Расеі, я ня веру. Бо столькі чуў на адрас свайго народу непрыемных словаў не ад літоўцаў ці палякаў, а менавіта ад беларусаў. Не ад сяброў БНФ, і не ад заядлых русафобаў. А ад тых, хто ўступаў у непасрэдны кантакт з Расеяй. Пераважна ў савецкім войску. Адкуль прывозілі ўражаньні пра Расею рэальную, а не пра казачную краіну з тэлевізара. Колькі я наслухаўся аповедаў пра хаатычнасьць і бязладзьдзе расейскіх вёсак, дзе няма ні вуліц, ні панадворкаў, а хаты стаяць там, дзе "взбрендило" гаспадару. Чуў я і пра сялян, якія купляюць у аўталаўках яйкі, бульбу ды буракі. І пра жудасныя расейскія дарогі, і пра бязьмежнае п'янства, і пра мат, які замяняе мову. Адзін беларус у якасьці анэкдоту распавядаў, як паехаў да жончыных бацькоў на Белгародчыну. «Ну что, зятёк, завалим хряка?» — прапанаваў цесьць. Пакуль беларус апранаўся ў прасьцейшае адзеньне (усё ж "валіць храка" — ня самая чыстая справа), зайшоў цесьць з худзенькім парасём пад пахай. Ударыў раз тым парасём аб вушак і такім чынам "заваліў". Другі мой знаёмец, сябра рыцарскага клюбу, не перастае дзівіцца з паводзінаў сваіх шляхетных калег з Расеі. «Я, — кажа, — ня ведаю, хто больш мацюкаецца падчас турніру — маскоўскія рыцары ці іхныя высакародныя дамы».

Ледзь не з усіх беларускіх расповедаў на тле расейцаў беларусы выглядаюць працавітымі, чыстымі ды *рэлігіёзнымі*. Ні лішняга грама ня выпʼюць, а калі мацюкнуцца, дык толькі на самоце. Адным словам, эўрапейцы. Ва ўласных вачах.

Адзін мой прыяцель нават узяў за моду падкрэсьліваць сваю нярускасьць у віленскіх гатэлях, куды часьцяком наяжджае на выходныя. Спытаўшыся ў парцье, ці ёсьць у гатэлі расейцы, ён шчыра спачувае гатэльным служкам, з годнасьцю працягваючы свой сіні беларускі пашпарт: «Ах! Эти шумныя русские...»

Часам я думаю, а ці не ў Расеі схаваныя ключы да нацыянальнай сьвядомасьці беларусаў? Бо Расея нікуды ад нас не падзенецца. У адрозьненьне ад Расеі ў нас саміх.

Свабода, № 1
сакавік 2004

*Чахай жыцьцё ўквецiцца надзеяй,
Душа – каханнем, існасьць – добрай песняй.*

Творчасьць

Песьня-Звон

Гэй, ты, маці, родна мова,
Гэй, ты звон вялікі, слова,
Звон магучы,
Звон бліскучы,
З срыбра літы,
З злота зьбіты,
Загрымі ты,
Загрымі!

Гэй, званар, званар, мой пане,
Бі у звон, як змогі стане,
Без спачынку,
Бяз упынку,
Потам зьліты,
Ім умыты, -
Бі, звані ты,
Бі, звані!

Гэй, гусьляр, пясьняр, мой браце,
Грай, сьпявай у полі, ў хаце,
Дзе гарота,
Дзе галота,
Дзе нясыты,
Дзе няўмыты, -
Ім спыні ты,
Жаль спыні!

Струны хай грымяць і рвуцца
З болю, з гневу; хай сьмяюцца,
Разам зь імі,
Ня чужымі, -
Голас чысты,
Залацісты,
Зь імі зьлі ты,
Зь імі зьлі!..

Алесь Гарун 1912

Узята з выдання: "Матчын дар" (Нью-Ёрк – Мюнхен, 1962/

Самвыдат 1987: "БУРАЧОК"

(заканчэнне перадруку, пачатак у №№ 2-6 «Скарбу Думак» за гэты год)

24

Пра якое сумленьне гэтага недаробка можна казаць, кал1 ён ахвяраў фашызму зап1свае ў памагатыя!

У свaёй сабачай, беспрычыннай лютасьц1 Божка часта даходз1ць да абсурду. Ён лёгка ператварае беларуск1 музэйна-б1бл1ятэчны комплекс 1мя Ф.Скарыны ў Лондане ў англа-амерыканскую "шп1калоўку", "базу для звычайнай шп1ёнска-дыверс1йнай школы". 1 усё гэта без адз1нага доказу. Доказаў у кудлы няма. Кал1 з няўгодных яму людзей, як1х ня стала яшчэ ў 20-я гады ён роб1ць фашыстоўск1х злачынцаў, дык чаму ж з бел. культ. цэнтру за мяжой не зраб1ць "шп1калоўку"? Ланцуг дазваляе, плот баран1ць. Нават збор у гэтым цэнтры нашых культ. каштоўнасьцяў, раск1даных па сьвеце, за грошы беларусаў-эм1грантаў кудла мянуе "здрадн1цтвам"...

Шалее Божка, пхнецца захаваць голас, паставулены ў "Стал1нск1м шляху". Але ад старасьц1 ўжо вышмальцавалася шкура, скрышыл1ся зубы, заплятаецца язык. Нядоўга яму засталося смуродз1ць паветра. Дык стараецца кудла адбрахацца, адслужыць м1ску пал1ўк1 ды саламяны падсьц1л. Каму тольк1?.

Ужо зараз мала хто згадвае пра паэтычную "творчасьць" кабздоха, а пройдзе трох1 часу 1 яго адцягнуць за ашыйн1к на сьметн1к, выграбуць спарожжы 1 блявоцьце, каб не сьмярдзела. 1 доўга яшчэ людз1 затыкнуўшы насы будуць абыходз1ць той сьметн1к ды стрымл1ваць дзетак, каб не хадз1л1 туды, бо там – ПАДЛА.

уў

Пан Міністар

/Урывак з п'есы/

Акт II

Зьява 3 (*урывак*)

Люба і Мікола.

Мікола (*уваходзіць*). Добры дзень, панна Любачка! (*Цалуе яе рукі*).

Люба (*пабачыўшы яго, спалохалася*). Што вы зрабілі? Як вы важыліся прыйсьці!.. Хутка ўжо вернецца дзядзенька і вам ізноў прыдзецца хавацца, як тады ...

Мікола. Ня турбуйцеся!.. Ваш дзядзенька сам мяне прасіў, каб я сюды прыйшоў.

Люба (*страшэнна зьдзіўленая*). Сам прасіў?!

Мікола. Але. Я буду яго вучыцелем беларускай мовы і сягоньня будзе першая лекцыя.

Люба. Ах, як гэта добра!.. Але як-жа ж гэта сталася? Вы-ж ня былі знаёмы з маім дзядзенькай.

Мікола. Усё гэта наладзіў мой прыяцель Скакун... А вы, Любачка, рады, што гэткім чынам будзем кожны дзень бачыцца?

Люба, Ах, я рада.

Мікола. О, мілая! (*Працягвае да яе рукі*).

Люба. Ах, не, не! толькі не цалуйце, бо мне неяк-так ... нязручна ...

Мікола. Дарагая мая! Няўжо-ж вы так ня любіце мяне, што вам навет прыкра, калі я цалую вашу ручку?

Люба. Не, я гэтага не кажу ... Я наадварот ... Я вас ... я вам ... вы мне ... Ну, я ня ведаю, як сказаць!

Мікола. Скажэце мне, ці вы хоць крышачку мяне палюбіце, бо я ... бо я ... Да таго часу, як я вас спаткаў і адважыўся на вуліцы падыйсьці да вас, я валачыўся ўсюды за вамі сьледам, як сабака, а вы мяне ня бачылі. Вы заўсёды хадзілі разам са сваім дзядзенькай, а я чакаў той хвіліны, калі спаткаю вас адну. І вось прычакаўся, і падыйшоў тады да вас. Але я навет не лятуцеў тады аб гэтакім вялікім шчасьці, што буду мець магчымасьць прыходзіць тут кожны дзень і бачыць вас, і гутарыць з вамі! І вось я тут, я гляджу ў вашы вочкі... о! не апускайце іх! я хачу глядзець ў гэтыя зорачкі ясныя, якія завядуць мяне на загубу, або да найвялікшага шчасьця ... Ну, паглядзеце на мяне! я хачу прачытаць у вашых вачох свой прысуд: ці шчасьце, ці загуба?

Люба (*спусьціўшы вочы, саромліва*). Калі мне сорамна.

Мікола. Любачка мая! Птушачка! Чаму салавейка, як закрасуецца вясна, не сароміцца ў кустох бэзу пяяць сваю песьню каханьня? Чаму кветкі не саромяцца напаўняць паветра сваім пахам? Чаму рэчка не сароміцца шумець хвалямі аб прыбярэжнае каменьне? Ці ёсьць на сьвеце штоколечы прыгажэйшае, сьвятлейшае за любоў? Што дае нам найвялікшае шчасьце, калі ня любоў. Любіць і быць любімым - вось радасьць жыцьця!.. (*сумна*). Але любоў бывае вялікім няшчасьцем, калі той, каго мы любім, нас ня любіць.

Люба. Але кажуць, што, каб любіцца, трэба добра пазнацца, а мы-ж яшчэ гэтак мала знаёмы.

Мікола. Дзетачка! Любоў не ўзгадоўваецца гадамі, а родзіцца раптам, мамэнтальна, як маланкай спаліць... Мігне маланка, загрыміць грымот, ударыць пярун - і зваліцца на зямлю самае магутнае дрэва... Гэтак і любоў: адзін мамэнт, адзін пагляд – і чалавек увесь загарэўся каханьнем... Як ўбачыў я вас першы раз, адразу мяне нішта ўшчаміла за сэрца, і я ў душы сваёй ня меў ужо супакою ... Любачка! я-ж люблю вас, як ніколі яшчэ ня любіў; скажэце мне адно слова, дайце мне хоць кроплю надзеі ... або не! Лепш нічога не кажэце, гляньце толькі на мяне сваімі яснымі зорачкамі, а я ў іх прачытаю ўсю праўду.

Люба (ня гледзячы на яго, лёгка да яго пахіляецца).І са мной нешта гэткае самае дзеецца, як з вамі...

Мікола (абыймае яе і горача цалуе). О, Любачка! Дарагая! Адзіная!..

Узята з выдання: Францішка Аляхновіча "Пан Міністар" (Вільня, 1924)

(Працяг са стар. 1)

Аляксандравіч Ткачоў, доктар гістарычных навук. Ён не адмовіўся, бо і сам патрабаваў адпаведнага форума, каб падзяліцца ведамі аб складанай гісторыі Беларусі.

— Міхаіл Аляксандравіч якраз і стаў духоўным правадыром клуба „Паходня", ягоным розумам, — адзначае Данута Бічэль-Загнетава. — Ужо ў першую сваю прысутнасць на другім пасяджэнні „Паходні" доктар Ткачоў захапіў проста ўсіх слухачоў. Ён валодае рэдкім талентам добрага прамоўцы, а да таго яшчэ і грунтоўна ведае тое, пра што гаворыць. Тэмай яго доктарскіх доследаў былі складаныя падзеі на беларускай зямлі ў XVII і XVIII стагоддзях.

Цяпер доктар М. А. Ткачоў афіцыйна лічыцца старшынёю гістарычна-культурнага клуба „Паходня", які налічвае ўжо звыш ста членаў. Праца гэта, вядома, выключна грамадская ды і членства ў „Паходні" фармальна нідзе не рэгіструецца. Лічыцца праца, фактычныя здзяйсненні. Фармальна, аднак, клуб зарэгістраваны як адна з секцый гарадскога Дома культуры ў Гродне. Дык нельга лічыць іх так званымі „нефармаламі". У іх дзейнасці няма нічога канспіратыўнага, падпольнага. Можа, толькі метады працы крыху нетыповыя, непрывычныя.

— **Спачатку,** — расказвае **Д. Бічэль-Загнетава, — наладжвалі яны звычайныя пасяджэнні, на якія запрашалі вядомых спецыялістаў па розных галінах навукі і грамадскай актыўнасці. Мяне, для прыкладу, запрасілі яны недзе ў маі таго ж 1986 года, каб я расказала ім аб пісьменніцкім пленуме. Зайшла я ў клуб, пагутарыла, паслухала і зразумела, што маё месца таксама ў „Паходні", што „паходнеўцы" блізкія мне па сэрцы.**

Тады якраз археолаг **Алег Трусаў** працаваў на раскопках у раёне Гродзенскага замка. Запрасіў ён на дапамогу членаў „Паходні". І гэта ім спадабалася. У сваю праграму ўключылі яны практычныя пачыны.

Тут, для прыкладу, можна прыгадаць пачын па ачыстцы Гараднічанкі, якую жыхары Гродна зусім справядліва называюць звычайна „Ванючкай". На ачыстцы Гараднічанкі „паходнеўцы" працавалі некалькі нядзельнікаў. Затым выносілі яны век-вечнае смецце з развалін касцёла св. Брыгіды — аднаго са старэйшых помнікаў архітэктуры ў Гродне, які мае быць адбудаваны і пераўтвораны ў канцэртную залу. **Пасля наладзілі яны паездку ў Кушляны — на радзіму Францішка Багушэвіча, які так горача заклікаў усіх беларусаў шанаваць родную мову. Пасадзілі там кветкі, навялі парадак на панадворку і на магіле паэта.** Пабывалі і ў Вільні, каб ускласці кветкі на памятнай пліце, на тым месцы, дзе стаяла шыбеніца, на якой загінуў **Кастусь Каліноўскі.**

— Вось такая ў нас дзейнасць, — сцвярджае Данута Бічэль-Загнетава. — Але гэта яшчэ не ўсё. Вельмі ж шмат увагі адводзім мы змаганням за родную мову. Пішам, для прыкладу, калектыўныя заяўкі да гарадскіх улад, каб у назвах вуліц і на шыльдах устаноў ды магазінаў карыстацца беларускай мовай. Калі нам доўга не адказваюць, дык мы выклікаем на размову адпаведных працаўнікоў гаркома. Адным словам, муцім застыўшую ваду, намагаемся зрушыць з месца мешчанскія прывычкі...

Тут, мяркую, дарэчы будзе прыгадаць невялікі фрагмент з абшырнага артыкула пра гродзенскую „Паходню", які ў красавіку гэтага года быў надрукаваны ў рускамоўнай газеце „**Советская Белоруссия**".

„Пастаянны ініцыятыўны пошук, станоўка пытанняў перад савецкімі і партыйнымі органамі, выхад з уласнымі прапановамі, — вось прыкметы клуба. У студзені гэтага года старшыня „Паходні" М. А. Ткачоў накіраваў першаму сакратару абкома партыі Л. Г. Кляцкову запіску, у якой выклаў ідэі выкарыстання аграмаднага культурна-гістарычнага патэнцыялу Гродзеншчыны"...“

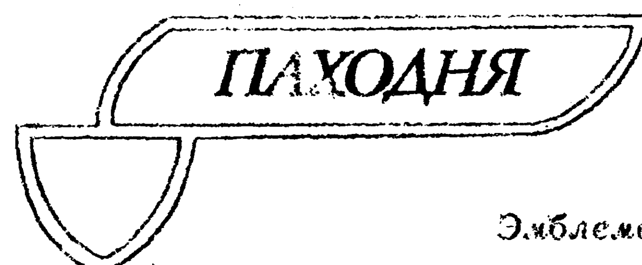
Данута Янаўна папаўняе:

— Мы актыўна агітуем за пашырэнне беларускай мовы ў школах, каб бацькі запісвалі сваіх дзяцей у класы з беларускай мовай навучання. Стараемся прымаць удзел у бацькоўскіх сходах, калі нам кіраўніцтва школы на гэта дазваляе, ходзім па кватэрах тых бацькоў, якія маюць пасылаць сваіх дзяцей у школу, у першы клас, а нават вядзем „вулічную" прапаганду. Нашы хлопцы-„паходнеўцы" ідуць, скажам, на рынак, або ў іншае шматлюднае месца і выстаўляюць лозунг з заклікам: **„Бацькі, шануйце родную мову! Запісвайце сваіх дзяцей у беларускія класы!"** Рэакцыя людзей бывае розная. Хто прачытае і пойдзе, а хто і зацікавіцца. Завязваюцца гутаркі, спрэчкі...

Адным словам, гродзенская „Паходня" сваёй дзейнасцю ўліваецца ва ўсеагульны ды ўсё мацнейшы адраджэнскі рух, які зараз разгортваецца па ўсёй Беларусі. Аб гэтым, аднак, варта пагутарыць асобна.

Запісаў **В. Рудчык**

„НІВА"
17.VII.1988 г.

Эмблема клуба „Паходня"

Міхась Лебедзь

Святкуйма Дні Незалежнасці!

/працяг, пачатак у № 6 «Скарбу Думак» за гэты год/

Савецкі перыяд у вачах людзей нярэдка выглядае ў эканамічным плане лепшым, чым сённяшні. Вялікая колькасць жыхароў Беларусі не ведае пра «заходнюю заможнасць» і іншы дабрабыт. У сувязі з гэтым узнікалі і ўзнікаюць эканамічныя міфы навейшага часу.

Існуе думка гісторыка З. Шыбекі, што перыяд фармавання структуры беларускай дзяржаўнасці ў асноўным скончыўся. Застаецца толькі сфармаваць яе свядомых грамадзян. Але, на вялікі жаль, шматлікім прадстаўнікам беларускага грамадства не вядома інфармацыя пра багатую разнастайнасць беларускіх гісторыі і культуры. Гісторыю ведаем дрэнна. Хто ведае лепей – баіцца быць абвінавачаным у нацыяналізме.

Аб XVI ст., у прыватнасці, часцей за ўсё не узгадваем. Беларусы праз свой кансерватызм звычайна не ўспрымаюць нешта новае і незвыклае. Гісторыя XVI ст. для большасці беларусаў з'яўляецца нечым новым. Яны кансерватыўныя. Але, беларусы любяць сваё. І таму, яшчэ не ўсё згублена.

Можна выказаць думку, што памяркоўнасць у дзеяннях і радыкалізм на словах пачатку 90-х прывялa да 1994 г. Але жыве дзяржава – Рэспубліка Беларусь. І ў межах гэтай дзяржавы узнікаюць тыя беларусы, якія размаўляюць па-беларуску, якія імкнуцца асэнсаваць, перажыць, усвядоміць гісторыю беларускага народа.

Бядою беларусаў ёсць абыякавасць і славутая памяркоўнасць. У вялікай колькасці жыхароў Беларусі яшчэ не сфармавалася шанаванне Бацькаўшчыны. У асобных людзей няма разумення таго, што **Яна (Бацькаўшчына)** – гэта не толькі дзяржава, але і Нешта Асабістае.

Менчукі даволі стрымана аднесліся да агучвання назвы станцыі метро “плошча Незалежнасці” як “плошча Леніна”…Ленін – гэта чужое, а Незалежнасць – **сваё, асабістае**. Можна сказаць: Незалежнасць – мара, мэта і сродак.

Праз асабістае да Незалежнасці імкнуліся. Прыгадаю наступныя даты:

26.01. – **Дзень Беларускае Мовы** (У 1990 г. у гэты дзень Вярхоўны Савет БССР прыняў Закон “Аб мовах у Беларускай ССР”, у адпаведнасці з якім беларуская мова прызнавалася адзінай дзяржаўнай мовай рэспублікі).

15.03. – **Дзень Канстытуцыі** (У 1994 г. у гэты дзень Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь прыняў новую Канстытуцыю (Асноўны Закон) Рэспублікі Беларусь)

25.03. – **Дзень Незалежнасці і Волі** (У 1918 г. у гэты дзень Радай БНР была выдадзена 3-яя Устаўная грамата, дзякуючы якой БНР абвяшчалася “незалежнай і вольнай дзяржавай”).

27.07. – **Дзень прыняцця Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце** (У 1990 г. у гэты дзень Вярхоўны Савет БССР прыняў Дэкларацыю аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР).

25.08. – **Дзень Суверэнітэта** (У 1991 г. у гэты дзень Вярхоўны Савет БССР прыняў Закон “Аб наданні статусу канстытуцыйнага закона Дэкларацыі Вярхоўнага Савета Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліке”, пастанову “Аб забеспячэнні палітычнай і эканамічнай самастойнасці Беларускай ССР”, пастанову “Аб часовым прыпыненні дзейнасці КПБ – КПСС на тэрыторыі Беларускай ССР”).

19.09. – **Дзень Нацыянальных Сімвалаў Беларусі**…

/працяг будзе/

Да новае сустрэчы!

Віншаванне

Каханую Веранічку
віншую са Святам!
Я цябе кахаю!
Сёння – аўторак…
Што робіцца зараз са мною?
Ты не можаш сабе ўявіць!!!..
Усяго-усяго табе найлепшага!
Твой Міхась

Скарб Думак

Наклад 250 асобнікаў.
Выдаецца з 27 кастрычніка 2003 года.
*Распаўсюджваецца **бясплатна**.*
Рэдактар: Міхась ЛЕБЕДЗЬ.
Тэлефон у Менску: 233 61 89.
E-mail: lebiedz@tut.by.
Наступны нумар «Скарбу Думак»
выйдзе ў чацвер, 15 ліпеня.